

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-017-004

OSTOJA CVIJETIĆ:

ILEGALNI RAD I USTANAK

Banjaluka, novembar 1987. godine

OSTOJA CVIJETIĆ je rođen 1915. godine. Veoma rano, se uključio u rad u Ložionici. Bio je mlad radnik i počeo pod uticajem drugova da se zanima za rad Partije. Upočetku su to bile samo partijske borbe. Radnici su bili podijeljeni na one koji su radili u URS-u - radničke organizacije i JRZ - organi vlasti. U Ložionici je bilo 25 šegrta Banjalučana. Postojao je takodje SOKO, u kojem su se okupljali radnici. Oni su svi radili u URS-u. To je bila borba omladine, eksploatirane, slabo plaćene, koja je bila pod uticajem naprednih drugova. Na rad Ostoje Cvijetića uticao je Rudolf Rojc, otac Karla Rojca. To je bila organizacija radnika na suprot koje su bili četnici i ustaše. Ova radnička organizacija je bila ilegalna.

Po sjećanju Ostoje ~~Cvijetića~~ Cvijetića bila je veoma teško raditi. Tu su bili mladi radnici, njih 25 među kojima su se isticali: Vinko Arnuš, Stupar (ne sjeća se imena), Ostoja Cvijetić, Cvijetić Rade, Perduv Milorad, Ratko Mitrović i niz drugih. 1937. godine šef Ložionice bio je Lazar Ilić. On je bio četnik i preko svojih ljudi nastojao da se omladina tako usmjeri. Radnici su se odupirali na razne načine. U početku je to bilo više iz materijalnih pobuda nego politički. Uslovi su tjerovali na otpor. 1937. godine morali su se opredjeliti da idu u SOKO i napuste URS. Glavni na strani četnika bio je mlad radnik Vojo Trebovac i Talijan Mandi, koji je donio kokarde i počeo dijeliti radnicima. Radnici su pružali otpor nisu htjeli primati i pozvani su kod šefa Ložionice. Među tom grupom bio je i Cvijetić. On se suprotstavio i bacio kokarde. To je šefa revoltiralo i pozvao je policiju. Rekli su da neće ići u SOKO, izvadio je pištolj i zaprijetio Cvijetiću. Zatim su odveli u policiju Cvijetića, Stupara, i Perduva. Na Malti u policiji ostali su dva sata, komandir ih je saslušao i pustio. Položaj šegrta je bio veoma težak. Prvu godinu je radio besplatno, na drugoj je dobivao 10 dinara, na trećoj 12, a na četvrtoj 14 dinara. Ko je bio na strani URS-a radio je najgrublje poslove i čak je i na drugoj godini morao raditi besplatno. Radnicima je bilo veoma teško. Tako je bilo do 1938. godine.

Ta godina je bila veoma značajna. Sa robije je došao Karlo Rojc, i pošto je bio metalac, a otac mu radio u Lo-

žionici, došao je u kontakt sa radnicima. Upoznali su se jer ih je otac sve znao. Karlo Rojc je prišao grupi i ozbiljnije su počeli raditi. Sve do tada su se okupljali spontano, a sada je rad postao organizovan. To je i situacija hahtijevala, jer se javljaju štrajkovi. Ložionica je bila centar Predgradja i tu su se okupljali radnici iz Pilane i Jelšingrada. Karlo Rojc je govorio mladim radnicima, o marksizmu, lenjinizmu, i učio ih kako da se bore. U toj grupi bilo je teško raditi zbog pritiska klera i vlasti. Medjutim, u Banjaluci je već bilo veoma mnogo ljudi, koji su bili spremni da krenu u borbu. Radnici iz Predgradja su se upoznali sa: Pavom Radanom, Muhamedom Kazazom i Kasimom Hadžićem. U to vrijeme postojao je u Banjaluci Radnički dom i Kasim i Karlo su okupljali radnike i vodili ih po dvojicu da se upoznaju. U Domu je bila zazidana crvena zastava i radnici su morali da se zakunu ~~za~~, ali tada nisu znali kome se zaklinju. Kasim Hadžić čime je objasnio kome se zaklinju i oni su se povezivali. Banja Luka je u to doba bila podijeljena u partijskom pogledu na četiri kvarta. ~~x Budžak x~~ Ostoja Cvijetić je radio u četvrtom kvartu, koji je obuhvatao dio grada od Kraljevog drumu do Pilane. Tu je bilo 3.000 radnika, Ložionice, Livnice, (poslije Jelšingrad) i radnici Budžaka Bojića Hana, Petrićevca i Drakulića. To je bila partijska organizacija na čelu sa Karlom Rojcom i Milanom Radmanom. U to doba dešavali su se veoma značajni događaji. 3.000 radnika Pilane ostalo je bez posla. Partija djeluje, okuplja radnike i psposobljava ih. Ta grupa se zvala grupa simpatizera KPJ.

U to doba u tu grupu dolazi Milan Radman. On je studirao u Zagrebu i njegovom dolaskom počinje ideološko-obrazovanje radnika. Organizacija tada postaje jača i organizovanija. Tako je bilo do rata. Ideološko obrazovanje radnika sprovodi se održavanjem razgovora za vrijeme proslava Prvog maja u Trapiskoj šumi.

Ostoja Cvijetić ističe da je na njega najjači utisak ostavio Kasim Hadžić. On ga je uvjerio da je na ispravnom političkom putu.

Kada je došao rat, grupa je počela djelovati. Ta grupa je brojala 42 člana, a značajna je bila što je imala raznolik nacionalni sastav: najviše je bilo katolika 16,15 pravoslava-
ca, te ostalo Muslimani. Tu su radili Drago Karasijević, Lazo

Vidović, Milan Radman, Karlo Rojc i dr. Bili su pripremljeni i organizovani. Karlo je bio organizator akcija, a Milan ideolog. Cvijetić se sjeća da je pred rat bio kandidovan na Oblasnoj konferenciji, koja se održala u kući Karla Rojca. To je bila priprema za ustanak.

Prva akcija je bila prikupljanje oružja u kući Tugomira Namuta gdje je Cvijetić stanovao sa ženom i djetetom, dolazio je Karlo i Milan i dogovarali smo se o daljoj borbi. U toj kući bivša jugoslovenska vojska je ostavila jednu količinu tenkovskih granata, koje su bile teške do 50 kg i nekoliko sanduka. Te granate su razmontirali i izdvali barut. To je bilo kad su agenti gestapoa i ustaše naletjele na Kasima Hadžića. Oni su upali u Tvornicu duhana, ali je Kasim pobjegao preko Banjalučkog polja. Sakrio ga je radnik - stražar koji je bio zadužen za vagone. To je bio Ljubomir Vukić koji mu je pomogao da pobjegne. Poslije toga odmah se počelo prikupljati oružje. Karlo Rojc je rekao da se nose bombe, u Majdan Viktora Namuta i demontiraju. Skupili su 20 kg baruta u prvoj akciji. Docnije je bilo planirano da se dignu Štab njemčke vojske, koji je bio u kući Slavice Dujić i da se podmetne bomba. Međutim, odstupilo se od nekih promjena. Napravljen je plan, po kojem je Mišo Pejčinović trebao dignuti Štab. Čekala se samo direktiva. Cvijetić je bio u selu Drakuliću, gdje se nalazilo streljište i računalo se da tu ljudi imaju oružje. Št Cvijetić je dobio zadatak da ode u selo i Milanom Radmanom pokupi oružje. U međuvremenu je izašao proglas Partije. U tom proglasu, pisalo je ko je Anto Pavelić i ko su ustaše. Ova grupa je imala zadatak da upozna što veći broj simpatizera sa tim proglasom, u kojem se isticala Marionetska vlada Pavelića. U Drakuliću su preko seljaka Teše Mitrovića ugovorili sastanak sa poštenijim i vidjenijim ljudima da im se pročita letak. Sastanak je bio u Mitrovića Gaju u maju 1941. godine. Na sastanku je bilo 10 do 12 ljudi i među njima knez Stojčić Amidžić. Bila je noć, ~~kak~~ Tešo je pripremio fenjer i pročitan je letak. Prije čitanja letka neki su se pobunili, što su ugledali Milana Radmana, i rekli zašto smo doveli čovjeka druge narodnosti. Mislili su da je on ustaša - katolik. Ubrzo nesporazum je otklonjen i pristali su da Milan čita proglas i razgovarali su. Pošto je knez bio odgo-

voran za selo pobunio se i otvoreno je rekao da će narod saznati na Klepalo i rekao da je Franjo Josip dobar čovjek. Medjutim, neki su se pobunili i odgovorili ~~ka~~za da to ne čini. Na taj način razgovor je završen. Milan Radman i Cvijetić su otišli kod mještana koji su imali oružje i pokupili ga. U dvorištu majke Ostoje Cvijetića bila je zakopana puška, koju je pokojni brat Ostoje Cvijetića, Milan Cvijetić donio iz rata. Odnijeli su i tu pušku. Odmah poslije toga saznali su od Mirka Kuruzovića, radnika sa Pilane, da Boško Glamočanin sin Djure Glamočanina, ima mitraljez zakopan u Glamočkom Gaju. Cvijetić je zamolio Mirka da govori da Boškom da im da mitraljez i on ga je i dao. Boško je došao na Banja-lučko polje, čuvao ovce i rastavio mitraljez i dijelove prenio u Gaj pomoću ovaca. Ispod vune su se nalazili ti dijelovi koji su sastavljeni i zakopani u zemlji. Cvijetić je iskopao mitraljez i odnio Karlo Rojcu, koji ga je dalje odnio u Čondrića grobnicu u katoličko groblje. Taj mitraljez nije imao ručke, kasnije je došao u ruke Dragi Mažaru, koji ga je dugo nosio. Zvao se kusak Drage Mažara. Pored toga je bilo i pušaka iz Dragulića. Prva je predata Kasimu Hadžiću.

Ostoja Cvijetić je stanovao blizu opštine u Budžaku. Tu se nalazio vatreni mlin Marka Lipovca. Preko svog brata Milana Cvijetić Ostoja je saznao da se na tavanu kod Mlina nalazi 50 pušaka i 6 sanduka municije. O tome je obavijestio Karla i Milana. Oni su došli i napravili plan kako to izvesti. Ostoja Cvijetić je imao plan da preko svog brata, koji je tu bio zaposlen, iznese oružje i municiju. Tom predlogu se usprotivio Karlo jer nije imao povjerenje njegovog brata. Ostoja Cvijetić iznosi svoje sjećanje:

"Prihvatili smo njegov prijedlog da se organizuje grupa SKOJEVACA koja bi učestvovala u akciji. Pored nas trojice bili su u grupi: Ivica David, Lazo Vidović, Drago Nanut, Brago Karasijević, Vlado Vitjuk, Ivica Dujić i drugi. Zakazana je noć za akciju. Bilo je to uoči Vidovdana 1941. godine. Ja smo se i Karlo popeli na tavan preko prozora i spuštali puške i municiju. Tu se nalazila skela i loza i lako smo se penjali. Ušli smo i počeli prinositi puške kroz prozor. Ostali omladinci rasporedjeni pod prozorom da čuvaju oružje. Signal je bio - da se baci busen

na krov -.U momentu donijeli su dvije ~~x~~ tri ~~pruške~~ i pao je busen. To je bio znak opasnosti. Karlo je iskočio kroz prozor i stao na skelu od loze. Meni je uspio viknuti - ustaše - . Prebacio se preko ograde u dvorište Čireta Nanuta, ustaše su vikale "stoje" i pucale. On je pobjegao, a ja sam ostao na tavanu. Pao bi među ustaše i nisam mogao ići. Međutim, to nisu bile ustaše, vojska je blokirala opštinu i ~~ključ~~ put. To su bili domobranci koji su dobili zadatak da blokiraju put da katalanci ne idu u grad. Morao sam se izvući i pravio sam plan. Tavanski kapak je bio privezan sa ~~ix~~ baglamama, jedino ostaje sići u mlin. Na pušci sam našao stopalo koje nije pričršćeno. Pokušao sam otkinuti baglame i oko četiri sata ujutro sišao u mlin. Iz mlina sam otvorio prozor i pored generatora ~~zapl~~ prošao pored vojske. Otišao sam u malu kućicu u kojoj je stanovao moj brat Milan sa porodicom. ~~Kod zida~~ Od zida mlina do kuća razdaljia je bila 6-7 metara. To je bilo vrlo kritično. Ja sam riješio, pošto sam znao bravu da udjem sam. Brat je čuo pucnjavu. Ustao je otišao po odijelo jer sam bio prljav i morao sam se presvući. Taž je akcija ostaja neotkrivena i neizvršena. Poslije smo preko moga brata sve to iznijeli i nosili u grobnicu, a poslije na ušće vrbasa i vrbasnju da se pređe Kasimu Hadžiću. Karlo je naredio da Lazo Vidović prepliva i donese oružje. Bilo je još akcija manjeg obima. Akcija vadjenja pušaka iz Vrbasa opisana je u "Dva kurira" Drage Mažara. Blizu ložionice bilo je manjih akcija.

Sjećanje na ustanaka - rat

Ustanak je buknuo od Prijedora i došao do Piskavice. Mi smo dobili zadatak. Milan Radman mi je rekao da ~~trebam~~ ići vozom u pola jedan . Dobili smo zadatak da izvedemo miranje mosta u Zalužanima. Neprijatelj je bio pojačan ustašama i mi smo trebali onemogućiti ~~Nijemce~~ Nijemce da idu prugom. Milan i ja smo trebali učestvovati u miniranju mosta da ne bi došlo do pojačanja prugom. Ja sam došao malo kasnije, a agenti su Milana uhapsili. Ja se nisam vratio, nego sam imao namjeru da bježim preko Petrićevca za Pavlovac. Kada sam bio kod groblja u Pavlovcu jedna grupa ustaša je bila

skrivena i sa policajcem Nikom Pujićem. On je iskočio iz trave gdje su ustaše bile sakrivene i uhapsile me. Sproveli su me u policijsku stanicu Maltu. Tu sam zatvoren i našao sam tu Milana Radmana tri četiri dana poslije ustanka. Na Malti smo ostali do šest uveče. Oko šest su došli agenti i odveli mene i Milana i Ljubicu Pejčinović ženu Milana Radmana. Ona je bila sva krvava jer je bježala preko strnjišta, a ustaše i policije su je tukle u Rosuljama. Tada su iz te grupe uhapsili Lazu Vidovića, Ljubicu Pejčinović, Božo Radmana, Svi ~~smo~~ ostali u Kastelu u jednoj sobi tri dana, a poslije su nas prebacili u zatvor. Došao je upravnik zatvora Djelić, Pero Čota, Tugomil Nanut. Kad smo ušli Čota je rekao i ~~plj~~ pljunuo na Milana. Milan je za tri četiri dana premješten u crnu kuću. Ja sam ostao u Kastelu sa grupom komunista. Bilo nas je 30-40. Tu su bili Braća Podgornik, Duško Trebovac i drugi. U Kastelu sam ostao šest nedelja. Dugo su nas ispitivali i na osnovu toga smo zaključili, da ustaše nemaju vrijedne dokaze. Poslije šest nedelja, spremājen sam od strane ustaša da idem u Jasenovac, Tada je bila u Banjaluci iseljavanje Srba, Ja sam uvršten u transport sa ženom i djetom za Jasenovac. Pred Siskom, u Capragu, te noći kada je išao transport izvršena je velika željeznička diverzija, tako da transport nije mogao produžiti, za Jasenovac. Bili smo istovareni u logoru u Capragu. Zahvaljujući toj diveziji ostao sam živ. Preko logorskog ljekara koji je po mom ubjedjenju bio ~~Hrvat~~ komunista, ja sam uspio da me uvrste u prvi transport koji ide u Srbiju. Dijete mi je bilo na umoru i zato me je odmah upisao u spisak za transport. Pošto je u tom transportu bila moja sestra sa mužem i četvoro djece, ja sam nastojao i njoj pomoći. Ona je bila teški tuberkulozni bolesnik operisana pred rat, sjekli su joj sedam osam rebara u bolnici u Šoštelju, pa sam i nju odveo tom ljekaru. Skinula se i kada je vidio njeno zdravstveno stanje, odmah je i nju uvrstio u taj spisak za odlazak u Srbiju.

Po dolasku u Srbiju, bio sam rasporedjen u sabirni logor u Svilajnu. Tu sam bio slobodan i radio kao radnik u ložionici. Bilo je to oktobra 1941. godine. Zaposlio sam se i odmah stupio u kontakt s naprednim ljudima koji su me povezali

s pokretom. Tu je bilo teško stanje. Rasformirana je Račarska Republika, bilo je puno vojske, povezani su bili sa Partijom. Već 1942.godine obavljali su sabotaže. Tu sam ostao do 1943.godine. Tada je izašla ucjena. Imao sam iskustva u ilegalnom radu bio sam zapažen, ljudi su mi povjeravali zadatke. Ja sam spaljivao kotlove i vršio sabotažu na željeznici. Bio sam iskusan i uspjeli smo izvršiti mnoge diverzije. 1943.godine izašla je ucjena Tita i Draže Mihajlovića. Nijemci su ucijenili sa 50.000 zlatnih drajs maraka. Čitao sam novine, a moja dva druga (ne prava) provokativno su pitali kojeg bi izdao. Draž/Mihajlovića rekao sam i to je bilo objavljeno četnicima. Četnici su došli da me uhapse, a ja sam bio u stanu. Kada je gazdarica pred kućom vidjela četničku trojku rekla je da nisam kod kuće. U međuvremenu mi je javila da me traže. Pred kućom je stajao teretni voz na signalu. Uskočio sam u njega, tog momenta je voz krenuo i pobjegao do Smederevske Palanke. Znao sam da se u Velikoj Plani formira partizanska četa na čelu sa Vojom Jeremićem. Priključio sam se toj četi i Kosmajskom odredu. Tako sam u tom odredu ostao do oslobođenja 1944.godine.

Banjaluca, 9. 11. 1987.godine

Sjećanje dao:

Ostoja Cvijetić

Ostoja Cvijetić